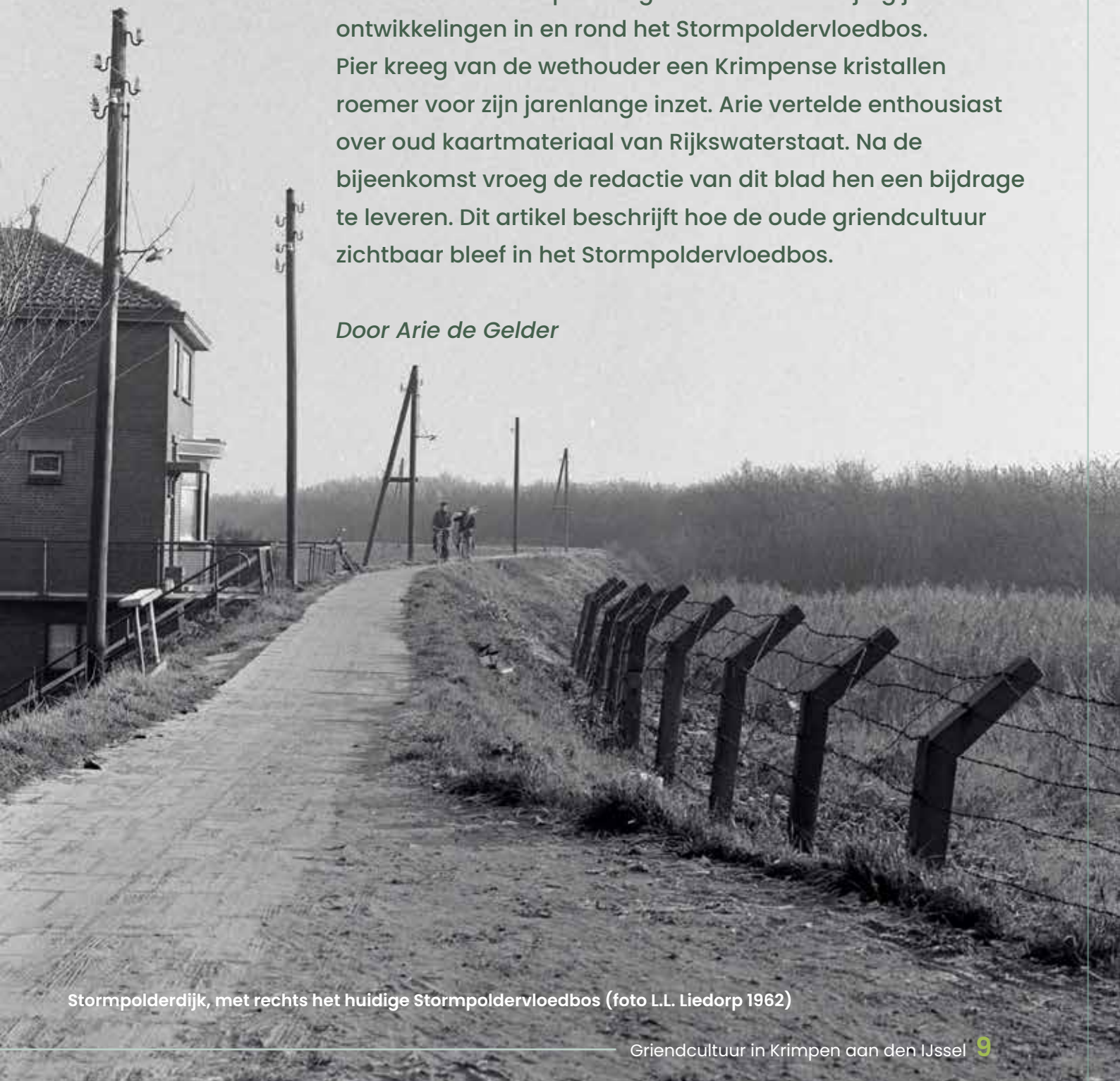

Griendcultuur in Krimpen aan den IJssel

Op 17 september 2021 vertelden HKK-lid Pier Werksma en Arie de Gelder op verzoek van de gemeente en het Zuid-Hollands Landschap belangstellenden over vijftig jaar ontwikkelingen in en rond het Stormpoldervloedbos. Pier kreeg van de wethouder een Krimpense kristallen roemer voor zijn jarenlange inzet. Arie vertelde enthousiast over oud kaartmateriaal van Rijkswaterstaat. Na de bijeenkomst vroeg de redactie van dit blad hen een bijdrage te leveren. Dit artikel beschrijft hoe de oude griendcultuur zichtbaar bleef in het Stormpoldervloedbos.

Door Arie de Gelder

Stormpolderdijk, met rechts het huidige Stormpoldervloedbos (foto L.L. Liedorp 1962)

HET STORMPOLDERVLOEDBOS ROND 1850

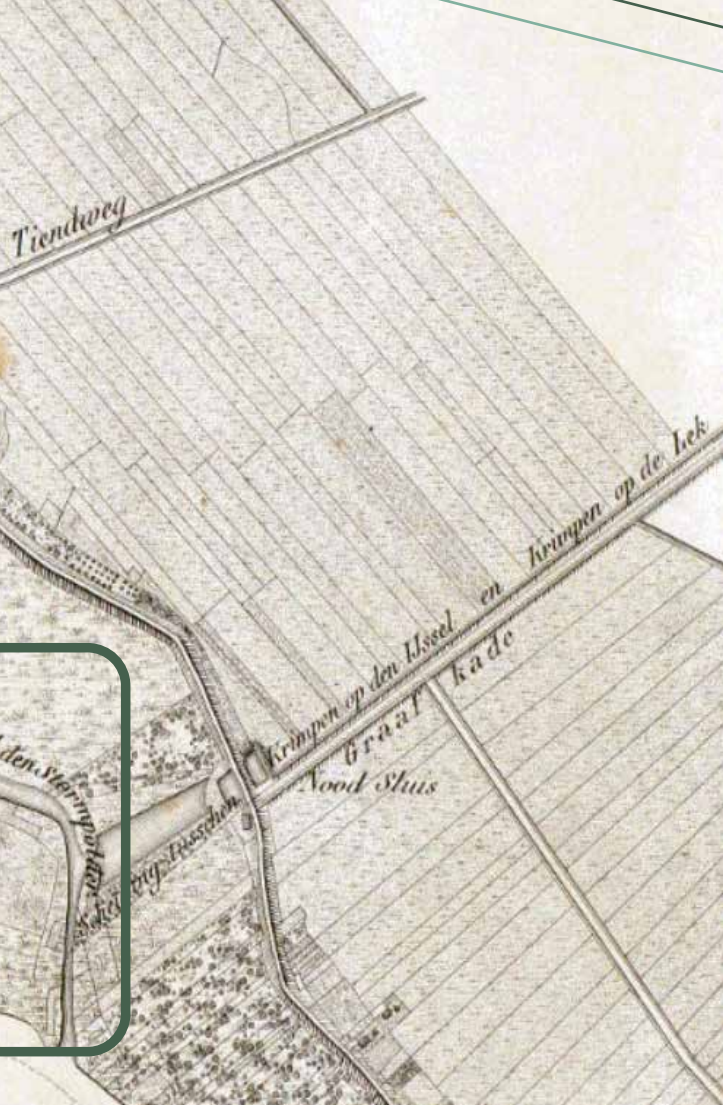
Op een gedetailleerde rivierkaart van Rijkswaterstaat uit 1858 is goed te zien dat het Stormpoldervloedbos een lange geschiedenis kent. Binnen de dijken van de Stormpolder en de Krimpenerwaard is de verkaveling te zien van het veenweidegebied: lange smalle kavels met sloten die via boezems en sluizen uitwateren op de rivieren IJssel, Lek en Nieuwe Maas. De brede oevergebieden langs de rivier, zoals het Stormpoldervloedbos, waren bij laagwater zichtbaar, maar liepen bij hoogwater onder. Na het hoogwater bleef 'slijk' (modder, klei) achter. Langs de Hollandse IJssel bevonden zich steenplaatsen waar karakteristieke gele IJsselsteentjes werden gebakken. Aan de noordkant van de Stormpolder was ook zo'n steenplaats.

Links van de Stormpolder is buitendijks een typische opeenvolging van oevergebieden zichtbaar. Dit is illustratief voor de ontwikkeling zoals die na de Sint Elisabethsvloed (1421) ook in de Biesbosch tussen Werkendam en Dordrecht heeft plaatsgevonden,

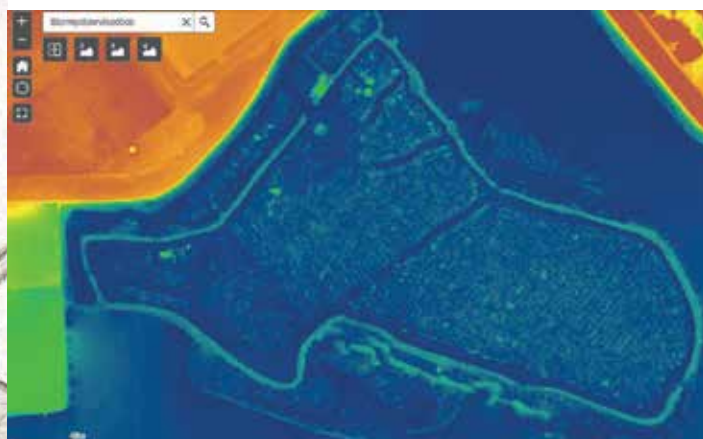
toen de rivier ruimte kreeg als gevolg van dijkdoorbraken. Direct langs de rivier lag kaal zand of slijk. Iets verder van het water af groeiden biez en nog wat verderop riet. Op de hoogste delen van de oevers ontstond vloedbos met bijvoorbeeld wilgen. Zowel de bagger als het riet, maar zeker ook de wilgen werden volop gebruikt. Het hout van de wilgen (wilgentenen) was buigzaam en geschikt om manden te vlechten of als hoepels rond houten tonnen. Riet werd onder andere gebruikt om rietmatten te maken. Die werden bij de steenplaatsen gebruikt om rauwe (ongebakken) stenen die lagen te drogen te beschermen tegen regen en zon. En de bagger uit baggerzellingen (zie pagina 12) werd gebruikt om de ijsselsteentjes te bakken.

BEHOUD EN ONTWIKKELING VANAF 1970

Na 1970 dreigde het Stormpoldervloedbos net als veel andere buitendijkse gebieden een totaal ander karakter te krijgen. Met de ramp van 1953 vers in het geheugen werd de Stormpolder en omgeving

Hoogtekaart Stormpolderdervloedbos (bron: AHN)

haven van Rotterdam en de Noordzee.

Pier Werksma schreef in die tijd een afstudeerscriptie over de buitendijkse gronden van de gemeenten Krimpen aan den IJssel en Krimpen aan de Lek. In de gemeenteraad hield hij een pleidooi om het oude hakgriend een natuurfunctie te geven. Juist op deze plek, om de karakteristieke zoetwatergetijdennatuur (die zeldzaam zou worden) te behouden en te versterken.

In de jaren daarna ontwikkelde Pier samen met de gemeente, Rijkswaterstaat en het Zuid-Hollands Landschap een inrichtingsplan met een uniek geulensysteem. Het doel daarvan was de verlanding (opslibbing) van het gebied zoveel als mogelijk tegen te gaan en laaggelegen gronden en de bijbehorende natuur te behouden. Hier groeit bijvoorbeeld het zomerklokje. Deze bloeit in de lente en is fors groter dan het bekendere sneeuwlokje dat in de winter bloeit. Langs de geulen bloeit in het voorjaar ook de gele spindotter. Een plant die heel kenmerkend is voor het zoetwatergetijdengebied in Nederland.

Zomerklokje (bron: NDFF Verspreidingsatlas)

opgehoogd tot ruim boven hoogwaterniveau om er bedrijven te vestigen. De Deltawerken (Haringvlietssluisen) werden aangelegd, waardoor het getij op Haringvliet, Hollandsch Diep en in de Biesbosch vrijwel verdween. Bij Krimpen bleef het getijverschil relatief groot, vanwege de open verbinding met de

BEHOUD IN DE JAREN 90

Op de kaart uit 1858 is de 'hazenkade' rond het hoger gelegen vloedbos zichtbaar. Deze kade is in 1993 opgehoogd. Vanaf het oeverpad en bruggetjes zie je het water bij vloed naar binnen en bij eb naar buiten stromen. De verlaagde delen van de omkading (zogenaamde 'overlaten') zijn met steen beschermd. Hier concentreert de stroming zich als de kade onderloopt. Dit voorkomt schade die hersteld zou moeten worden. Langs de wandelpaden kom je ook verschillende cultuurhistorisch waardevolle elementen tegen, zoals de hakgriend met houten klepduiker, een griendheuvel en een baggerzelling.

HAKGRIEND

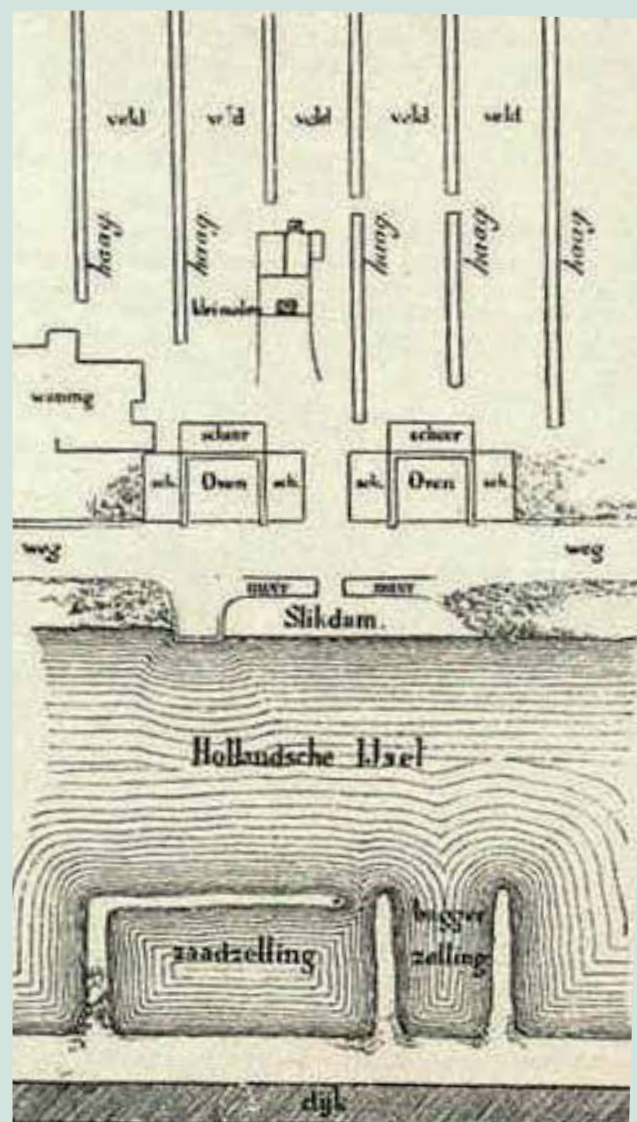
Aan de noordzijde van het gebied, aan de linkerhand als je het gebied binnenloopt vanaf de Van der Giesenweg, ligt een omkade hakgriend. Deze is in 1993 aangelegd om de griendcultuur weer zichtbaar te maken. Een griend was eigenlijk een productiebos van wilgen. Elke drie jaar werden de wilgentakken van de stam gehaald. Het wilgenhout had meerdere toepassingen. Eenjarige twijgen, de zogenaamde wilgentenen werden gebruikt voor palingfuiken en kleine mandjes. De zwaardere of meerjarige takken werden gebruikt voor hekken of 'zinkstukken' die de rivieroeveren tegen uitspoeling beschermen. Op de hoogtekkaart (zie pagina 11) is de structuur van de greppels in het voormalige hakgriend goed zichtbaar. Tussen de groen-blauw weergegeven wandelkade zie je aan weersijden van een oude ontwateringssloot nog steeds streepvormige patronen in twee richtingen.

Bij de het graven van de meest diepe geul ('Sleup' genaamd) werden de voormalige greppels goed zichtbaar in de ondergrond.

BAGGERZELLING

De slikoevers langs de Hollandsche IJssel werden zellingen genoemd. Hiernaast zie je schematisch een steenfabriek aan de Hollandse IJssel rond 1900. Onderaan zie je de zellingen. In de baggerzelling werd de vers neergeslagen klei van de bodem gebaggerd waarna ze in de zaadzelling nog een jaar of twee moest rijpen. Dan werd de klei naar de kleimolen gebracht, die werd aangedreven door een stoommachine, waar ze werd fijngemalen en in de steenvormen geperst. De rauwe (ongebakken) steen werd in de zon en wind gedroogd op de velden en daarna opgestapeld op de 'hagen'. Waren ze droog dan werden ze in de tegen de dijk gelegen steenovens gebakken.

Schematische weergave van baggerzelling

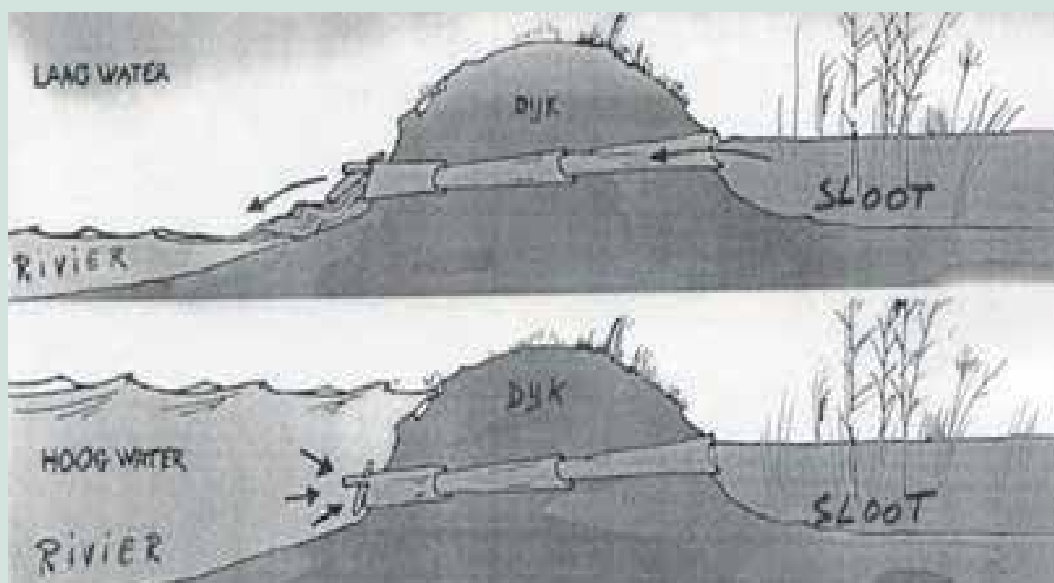
GRIENDHEUVEL

De griendwerkers deden hun werk vooral in de winter als de boom in rust is. Door de winterse omstandigheden was het werk erg zwaar. De griendwerkers bonden de afgehakte wilgentakken tot dikke bossen. Deze takkenbossen werden naar een hoger gelegen deel van het terrein, de griendheuvel, gebracht. Hier lagen de bossen hoog en droog totdat ze verder vervoerd werden.

KLEPDUIKER

Via 'omgekeerde' klepduikers kan bij vloed het water wel naar binnenstromen, maar bij eb niet naar buiten. Dit is een bijzondere toepassing, omdat klepduikers normaliter werden gebruikt om bij laagwater een gebied leeg te laten stromen. Hier is echter de bedoeling dat de vloedstroom in de geulen wordt afgeremd (het water komt namelijk ook via de klepduikers binnen). Bij eb stroomt al dit water (met extra kracht) via de geulen uit het gebied. Hierdoor wordt slib uit de geulen meegenomen. Dit vertraagt verdere verlanding en ophoging van het vloedbos.

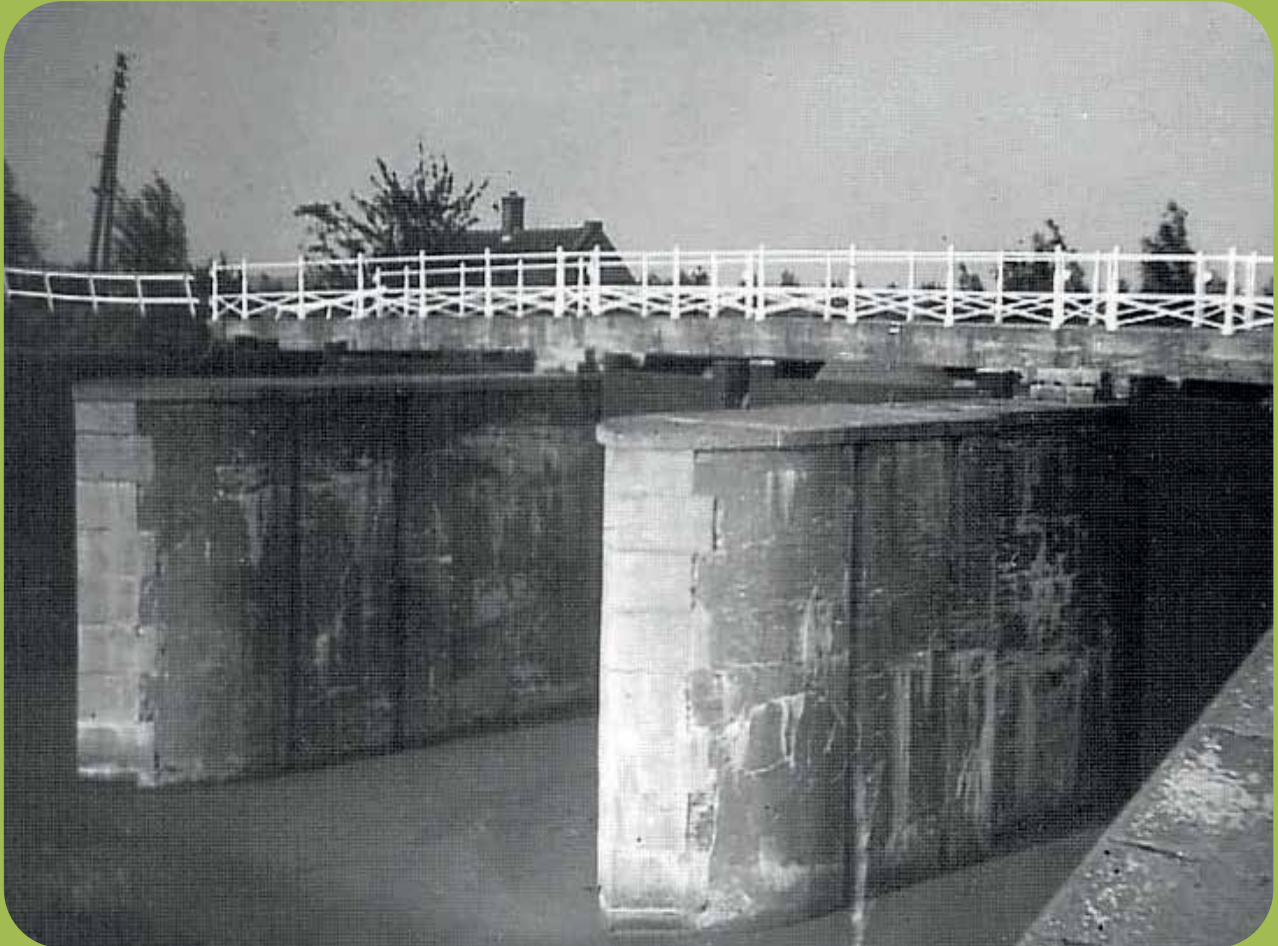
*Plaatsing van de klepduiker
(foto Roel Dijkstra, 1993)*

Schematische weergave van de werking van de klepduiker

Toelichting op de rivierkaart van 1858

(zie pagina 10)

Noodsluis met de Witte Brug in de Lekdijk, nabij de grens met Krimpen aan de Lek (bron: www.krimpeninbeeld.nl)

Buitendijkse gebieden liggen door de voortdurende aanslibbing vaak hoger dan de kavels in polders. In de polder klinkt het veen in doordat de waterstand in de sloten steeds verder wordt verlaagd. Windmolens zijn dan nodig om het water uit de sloten in een hoger gelegen water te pompen (de zogenaamde 'boezem') vanwaar het door een sluis bij laagwater naar de rivier kan stromen.

De Boezem en Sluis van Kralingscheveer zijn zichtbaar op de linkerbovenhoek van het kaartfragment. Rechts op de kaart is een noodsluis zichtbaar. Deze sluis is nooit gebruikt voor de dagelijkse afwatering, maar kon bij nood, bijvoor-

beeld na een dijkdoorbraak, wel worden gebruikt om bij laagwater in de rivier de polder leeg te laten lopen.

De directe gevolgen van een dijkdoorbraak zijn op de kaart op pagina 10 ook goed zichtbaar. Tussen de noodsluis en de Tiendweg is een diepe plas (een 'wiel' of 'waal') zichtbaar.

Deze plas is ontstaan toen na een dijkdoorbraak het water met kracht de polder instroomde. De dijk is vervolgens buitendijks om de plas gelegd. De klei buitendijks was vast een betere, hogere ondergrond dan het lage veen aan de binnenzijde.